

Alle ganzen in Nederland beschermd II

In mijn artikel (Van Swelm, 1975a) stond het feit dat de jachtwet bij de opsomming van wildsoorten werkt met aparte vermelding van ondersoorten centraal. Dat was duidelijk aangetoond door Lebrecht (1973), die op grond hiervan concludeerde dat de Kleine rietgans *Anser fabalis brachyrhynchus* beschermd was. In mijn artikel toonde ik aan dat op grond hiervan niet alleen de Kleine rietgans maar ook de andere ondersoorten van Rietgans *Anser fabalis subsp.*, Grauwe gans *Anser anser subsp.* en Kolgans *Anser albifrons subsp.* beschermd zijn. Verder vocht ik de juistheid aan van het pleidooi van én Lebrecht én de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels (Lebrecht, 1974) aan om de jacht op de Kleine Rietgans te heropenen.

In zijn nieuwe reactie (Lebrecht, 1975) maakt Lebrecht aanmerkingen op de biologische informatie in mijn artikel. Alhoewel mij niet duidelijk is waarom hij dat doet zal ik hieronder op zijn kritiek ingaan.

Lebrecht verwijt mij dat:

1. - ik suggereer dat de Groenlandse en IJslandse kleine rietganzen in hun Britse winterkwartier achteruit zijn gegaan o.i.v. jacht.
 - ik geen melding maak van de spectaculaire vooruitgang van de Groenlandse en IJslandse kleine rietganzen.
2. - ik een onjuist beeld geef van het huidige aantal rietganzen in Europa omdat:
 - a. De Rietgans in sterke mate profiteert van oogstmechanisatie.
 - b. Europa, volgens Philippona, 's winters 100.000 Rietganzen herbergt, een getal dat grotendeels berust op eigen waarneming.
 - c. Mijn beeld gegrondvest is op een onbetrouwbare berekening en niet op feiten en bovendien vermoedelijk te hoog is.
3. en hij stelt dat:
 - het uitzetten van grauwe ganzen niet

zinloos is omdat deze soort nu op tenminste zeven plaatsen in Nederland broedt.

- deze vogels van jagers geen last hebben hetgeen bevestigd wordt door:
 - a. De aanwezigheid van twee dochtervestigingen van de Zwinpopulatie in Zeeuws-Vlaanderen.
 - b. Het feit dat deze gelegen zijn in gebieden waar Belgische jagers opereren die niet beheerst optreden in de natuur maar wel de grauwe ganzen, ook buiten de broedtijd, met rust laten.

Mijn commentaar:

t.a.v. 1

In het begin van de jaren vijftig was de populatie van Groenlandse en IJslandse Kleine rietganzen vermoedelijk op een dieptepunt beland. Vastgesteld werd dat 80% van de winterverliezen van de in Groot-Brittannië verblijvende Kleine rietganzen het gevolg was van jacht (Boyd et al, 1956, terwijl Elder (1956) vaststelde dat jacht een factor was die het bestand wezenlijk beïnvloedde. Mede aan de hand van deze gegevens werd jacht zoveel mogelijk teruggedrongen via afschotbeperkingen, aanleg van rustgebieden en het voorkomen van landbouwschade door het aanleggen van voerakkers. Een toename van het bestand kleine rietganzen is hiervan het logisch gevolg. Of de toename zo spectaculair is als Lebrecht o.g.v. de onderzoeken van Boyd et al (1969) ons wil doen geloven betwijfel ik. De jacht op de Kleine rietgans in Groot-Brittannië is nog niet geheel ten einde - de handel in dode wilde ganzen is pas sinds januari 1968 verboden - terwijl op Groenland en IJsland van verminderde jachtdruk geen sprake is.

Lebrecht had er goed aan gedaan te vermelden dat de door Boyd et al (1969) ver-

melde winterpopulatie voor de jaren 1950-1959 gebaseerd is op minder betrouwbare schattingen m.b.v. incomplete gegevens. De eerste vrijwel complete landelijke telling vond pas plaats in november 1960. In de loop der jaren zijn de tellingen verbeterd, de tellers bekwaamer en onbereikbare gebieden bereikbaar geworden. Voorzichtigheid is daarom geboden bij de waardering van de resultaten. Dat geldt ook als Kerbes et al (1971) tellingen uit het belangrijke broedgebied Thórsárver, op IJsland vergelijken met tellingen uit 1951 (Scott et al, 1953) of met tellingen uit het wintergebied. Zelf stellen zij o.a.: '1970 was the first year in which a comparison could be made between a fairly reliable estimate of the numbers of pairs nesting in Iceland and Greenland in Juni (14,000) and the number of pairs with young in Britain in November (75,000)'. Een in hoge mate onzekere faktor is ook de grootte van de populatie Kleine rietganzen die voorkomt buiten het centrale deel van IJsland (Thjórsárver). Kerbes et al (1971) zeggen: 'A best estimate for the numbers in the areas of Iceland not searched is a maximum of 1500. The maximum figure for East Greenland has been suggested as 1000 pairs'. Totaal schatten zij het niet in Thórsárver broedende deel van de populatie dus maximaal op 2500 paar. Ogilvie (1970) stelt dat de aantallen die tijdens expedities in 1951 en 1953 voor Thórsárver vastgesteld werden de helft van de totale populatie vertegenwoordigen. In 1951 en 1953 werden resp. 3300 en 4700 broedparen vastgesteld (Kerbes et al, 1971).

Waarom de populatie van de rest van IJsland en van Groenland van rond 3300 paar in 1951 en 4700 paar in 1953 teruggaan zou zijn naar hoogstens 2500 paar wordt niet duidelijk. Hoe onzeker de situatie is, wordt nog benadrukt door hetgeen Marris et al (1969) zeggen nl.: 'The number of Pinkfeet in E. Greenland was underestimated before 1955'. Nog in 1969 werden tot dan toe onbekende broed-

plaatsen van de Kleine Rietgans ontdekt (Kerbes et al, 1971).

De situatie rond de Kleine rietgans is onzeker ondanks het feit dat het aantal steeg nadat de jacht ingeperkt werd. Lebreton heeft gelijk als hij zegt dat ik deze voortuigang niet onvermeld had mogen laten. Dat geldt ook m.b.t. hetgeen Lambeck (1975) ontdekte nl. dat jacht de wezenlijke oorzaak is van het ineensstorten van de populatie van de Rotgans *Branta hrota subsp.* na 1932. Het stopzetten van de jacht op de Rotgans veroorzaakte een geleidelijke toename die pas spectaculair werd andat ook in Denemarken de jacht op de Rotgans werd stopgezet. Ik besluit dit onderdeel van mijn commentaar met hetgeen Lok (1975) zegt: 'Over het geheel genomen ziet de toekomst voor de Kleine Rietgans er niet rooskleurig uit'.

t.a.v. 2.

Dé Rietgans (hiermee worden alle ondersoorten behalve *A. f. brachyrhynchus* bedoeld) profiteert mogelijkwerwijs van oogstmechanisatie maar lijdt onder jacht. Dit blijkt o.a. uit hetgeen Lebreton et al (1975) stellen: 'In december en januari zijn er soms al tientallen Riet- en Kolganzen op Walcheren aanwezig, maar de geringe bedrijfsgrootte, die leidt tot kleine en versnipperde jachtvelden en daardoor tot relatief veel verstoring door de jacht, verhindert het aangroeien van de troepen tot de sluiting van de jacht op 31 januari'. Hudson (1975) deelt mee dat in Denemarken door de ornithologische vereniging voorgesteld wordt de jacht op ganzen hoogstens nog te openen tussen 15 september en 15 november: 'aimed at reducing the hunting pressure on the declining European population of the Bean Goose'. In West-Duitsland staat deze soort samen met de andere ganzesoorten op de zg. 'Rote Liste' en wordt inperking van de jacht voorgesteld. In België (ja zeker, België) werd bij ministerieel besluit van 2 juli 1975 vastgesteld dat tijdens het seizoen 1975-76 nog maar op 11 soorten watervogels geschoten zal mogen worden, in plaats van de 24 soorten in 1968 en 20 in

1972 (in Nederland zijn dat er nog 27 w.o. zeer zeldzame). De jacht op de Rietgans is daar nu gesloten (Nieuwsbrief Raad van Europa, 1975)! Er is bepaald geen reden tot optimisme over de Rietgans. Opmerkelijk is dat Philippona van mening is dat er 's winters in Europa ca 100.000 rietganzen verblijven, terwijl ik d.m.v. extrapolatie concludeerde dat het maximum aantal zweeft tussen 90.000 en 100.000. Deze 100.000 rietganzen zijn verdeeld over verschillende ondersoorten en waarschijnlijk is ieder van die ondersoorten even zeldzaam of nog zeldzamer en nog meer bedreigd dan de Kleine rietgans. Is het redelijk dat Lebreton mij min of meer verwijt geen gebruik te hebben gemaakt van Philippona's getallen als die betrekking hebben op een mondelinge mededeling?

Lebreton et al (1975) besluiten hun studie over de Kleine zwaan *Cygnus bewickii* met de volgende woorden: 'Wij willen daarom deze studie besluiten met een eresaluut aan hen, die in de twintiger jaren van deze eeuw de permanente sluiting van de jacht op deze prachtige vogels hebben bewerkstelligd. Immers hierdoor hebben zij een makheid kunnen ontwikkelen, die voor hun overleven in ons overbevolkte land onmisbaar is'. Zou, wat voor de Kleine zwaan geldt, niet gelden voor de Rietgans?

t.a.v. 3.

De Grauwe gans is sedert 1909 als broedvogel in ons land uitgeroeid (Voous, 1960). Ik ben van mening dat, omdat jacht dé oorzaak is van het verdwijnen van de Grauwe gans als broedvogel in Nederland, het, zolang de jacht op de Grauwe gans niet gesloten is, zinloos is - zeker op lange termijn gezien - deze gans uit te zetten. Lebreton vond dat in 1974 ook: 'Jachtwet en jachtbeleid moeten worden aangepast, omdat verstoring door jagers deze vorm van milieuherstel kan schaden'. Waarom Lebreton van mening veranderd is, is mij niet duidelijk.

Hij zegt nu dat deze vogels van jagers geen last hebben. Ik kan mij dat niet voorstellen want hoe zouden jagers hier te lande geboren Grauwe ganzen kunnen onderscheiden van ganzen van elders? Ik heb getracht dit na te gaan met gebruikmaking van de gegevens van de Zwinpopulatie in België. Robyns de Schneider (1968) deelt mee dat van de tot 1966 geringde 38 volwassen vogels en 213 donsjongen er 16 teruggemeld werden. Op één na werden ze allemaal geschoten! Twee ervan - als pullus geringd - werden in Nederland geschoten: 'Les sujets tirés en Hollande le furent en hiver, sauf un trouvé en juillet'. Er zijn geen terugmeldingen uit België en alle drie de Nederlandse terugmeldingen komen uit Friesland.

Ik meen hiermee voldoende ingegaan te zijn op Lebreton's commentaar.

Slot

Tot besluit wil ik bij Lebreton's slotopmerkingen nog enige kanttekeningen plaatsen. Als Lebreton constateert dat Belgische jagers in Zeeuws-Vlaanderen en - dus op Nederlands grondgebied - onbeheerst in de natuur optreden, is dat te wijten aan de gebrekkige Nederlandse jachtwet en eventueel het slechte toezicht op de naleving van deze wet ter plaatse. Over de trieste gevolgen van de jacht op ganzen in Zeeland - ontstellende verstoring, aantalsvermindering, verhongering etc. - verwijs ik naar hetgeen de Belgische ornitholoog Van Impe (1975) schrijft. Dergelijke situaties treft men niet alleen in Zeeland aan maar bijv. ook in het Groningse waddengebied waar, als gevolg van de falende wetgeving, op grote schaal ganzen verstoord worden (Avifauna Groningen, 1975).

Het ware te hopen dat Lebreton als vertegenwoordiger van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels in de Jachtraad tenminste aandrang op gelijk-schakeling van de Nederlandse jachtwet met die van België.

De Benelux-overeenkomst op het gebied van de jacht en de wildbescherming beoogt immers harmonisatie (zie ook Lipkens, 1975).

Lebrets opmerkingen betreffende de aankoop van ganzenreservaten geven aan, dat hij uitgaat van een louter defensieve vorm van milieubeheer. Is het echter zinvol om reservaten te stichten terwijl de voor ganzen en andere watervogels schadelijke factor jacht blijft bestaan? Iedereen weet nu immers dat op de bezettingen van bijv. de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten de jacht welig tiert. Neem bijvoorbeeld de Slijkplaat in het Haringvliet - in bezit van de Rijksdienst van de Domeinen en in beheer bij 'Natuurmonumenten': 2e overwinteringsplaats van de Brandgans in Nederland; zeer belangrijke slaapplek voor andere watervogels w.o. Kolgans, Rietgans, Grauwe gans en Kleine rietgans. Op deze plaat wordt gejaagd. Behalve een geweldige verstoring heeft dat ook tot gevolg dat in de wateren rond de plaat aangeschoten, deels verminkte, Grauwe-, Kol-, Riet- en Brandgans (!) aangetroffen worden. Wat voor zin heeft het, reservaten in te richten terwijl de vogels zowel op de slaapplek als tijdens de vlucht van slaapplek naar voedselgebied en vice versa door jagers belaagd te worden? Een prachtig voorbeeld van wat offensief milieubeheer is gaf de Belgische oecoloog E. Kuyken tijdens het symposium over ganzen in Groningen (22 februari 1975). In een gloedvol betoog toonde hij aan welke positieve uitwerking het stopzetten van de jacht had op de overwinterende ganzen te Damme (bij Brugge), België.

Ik beëindig mijn betoog met de woorden van Dr. A. van Wijngaarden over jacht: 'Niet altijd en overal voorzover de toestand van het reservaat het toelaat, maar nooit en nergens, tenzij het bij uitzondering nodig is'.

Adres van de schrijver:

LITERATUUR:

- AVIFAUNA Groningen. 1975: Kommentaar wijziging Jachtwet. Brief 20 dec, 1975.
- BOYD, H. & P. SCOTT. 1956: The British population of the Pink-footed Goose, its numbers and annual losses. Wildfowl Trust Report 7, 1955: 99-106.
- BOYD, H. & M. A. OGILVIE. 1969: Changes in the British wintering population of the Pink-footed Goose from 1950 to 1975. Wildfowl 20: 33-46.
- ELDER, W. H. 1956: Fluoroscopic measures of shooting pressure on Pinkfooted and Grey Lag Geese. Wildfowl Trust Report 7:123-126.
- HUDSON, Robert. 1975: News and comment. Br. Birds 68: 432-433.
- VAN IMPE, J. 1975: Een beschouwing over de jacht op ganzen. De Steltkluut 5: 115-116.
- KERBES, R. H., M. A. OGILVIE & H. BOYD, 1971: Pink-footed Geese of Iceland and Greenland: a population review based on an aerial survey of Þjorsáver in June, 1970. Wildfowl 22: 5-17.
- KUYCKEN, E. 1975: Voorkomen en oecologie van overwinterende ganzen te Damme (bij Brugge), België. Voorbericht tijdens het ganzensymposium van de Ned. Orn. Unie, febr. 1975. Groningen.
- LAMBECK, R. 1975: De invloed van de jacht op het aantalsverloop van de Rotgans in West Europa in de periode 1930-1974. Voorbericht tijdens het ganzensymposium van de Ned. Orn. Unie, febr. 1975. Groningen.
- LEBRET, T. 1973: De Kleine Rietgans Beschermd! Het Vogeljaar 21: 473-476.
- LEBRET, T. 1974: Nog eens de Kleine Rietgans. Het Vogeljaar 22: 863-867.
- LEBRET, T. 1975: Ganzen-informatie. De Pieper 14-117-120 (reactie op Van Swelm 1975a).
- LEBRET, T. & W. C. MULLIÉ. 1975: De Kleine Zwaan Cygnus bewickii op Walcheren en elders in Zeeland. Limosa 48: 40-59.
- LIPPENS, Graaf Léon, 1975: Vogelbescherming in België. Het Vogeljaar 23: 16-17.
- OGILVIE, M. A. 1970: The Pink-footed Goose in Danger. Scottish Birds 6: 183-185.
- RAAD VAN EUROPA. 1975: België. Nieuwsbrief 75-9.
- ROBIJNS DE SCHNEIDAUER, T. 1968: La population experimentale d'Oies cendrées dans la reserve du Zwin. Ardea 56: 228-247.
- SCOTT, P., J. FISHER & F. GUDMUNDSON. 1953: The Severn Wildfowl Trust's Second Expedition to Central Iceland. Wildfowl Trust Ann. Rep. 5: 79-115.
- SWELM, Norman D. van. 1975a: Alle Ganzen in Nederland Beschermd. Natura 72: 74-79 en De Pieper 14: 57-67.
- VOOUS, K. H. 1960: Atlas van de Europese Vogels. Amsterdam.

